

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
члена-кореспондента НАПН України, ректора Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г.Короленка
Гриньової Марини Вікторівни
на дисертацію Прокопенко Альони Олександрівни
«Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукції
майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти», подану на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04- теорія і методика професійної освіти**

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Освіта в сучасних умовах повномасштабної агресії росії, що носить загарбницький характер є одним із найважливіших сфер віддзеркалення суспільно-економічного, політичного, культурного розвитку суспільства, становлення держави, запорукою виховання патріотично налаштованих, національно свідомих громадян України.

Сучасна динамічність освітніх процесів, пов'язаних із входженням України до світової та європейської спільноти, позитивно впливає на реформування системи вищої освіти спрямованої на підготовку компетентних, духовнозбагачених, інтелектуально-розвинених кадрів нової генерації через інтеграцію едукції особистості. У сфері вищої освіти підґрунтям для цього виступає перший бакалаврський рівень, що становить основу формування таких кадрів загалом та майбутніх учителів зокрема. Усвідомлення шляхів едукції фахівців педагогічної сфери зумовлено глобальною тенденцією цифровізації суспільства й урахуванням сучасної інтенсивної інтеграції українського освітнього простору в європейську та світову освітню спільноти.

Отже, тема дисертаційної роботи Прокопенко А.О. «Теоретико-методологічні засади педагогічної концепції едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» є соціально значущою та належить до

досліджень актуальних за науковою проблематикою, затребуваних теорією і практикою професійної освіти.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Модернізація педагогічної системи терціарної освіти у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних і педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер 0120U105225), комплексної теми кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту «Реалізація системи фахової підготовки в інноваційному освітньому середовищі вищого педагогічного навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0117V007459).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані у дисертації Прокопенко А.О. наукові положення і висновки, теоретично обґрунтовані, що підтверджується опрацюванням широкого кола наукових робіт вітчизняних і зарубіжних авторів (879 найменувань, з яких 172 – іноземною мовою), що засвідчує достатню теоретичну підготовку та наукову ерудицію авторки, її впевнену орієнтацію у проблемному полі сучасної педагогіки.

Обґрунтовуючи алгоритм наукового пошуку дисертантка вдало формує науковий апарат дослідження, що відображається в методології, меті, завданнях, змісті, виборі предмету дослідження та методиці проведення експерименту. Отже, констатуємо, що всі складові наукового апарату знаходяться в логічному взаємозв'язку. Обрані методи відповідають меті та завданням, а структура дисертації відображає етапи реалізації завдань дослідження.

Зміст реферату відповідає змісту дисертації і висвітлений у 45 наукових працях.

Заслуговує на увагу авторське трактування ключових понять дослідження «едукація майбутніх учителів» – суцільний триєдиний інтеграційний освітній процес, направлений на всебічний розквіт особистості майбутніх учителів, які спроможні ефективно використовувати набуті загальні, професійні та фахові компетентності під час здійснення професійної діяльності; здатні креативно і гнучко вирішувати проблемні ситуації у професійному чи суспільному середовищах; готові до саморефлексії та саморозвитку; мають розвинену громадянську позицію та почуття патріотизму, шанобливе ставлення до національних і світових культурних, духовних, матеріальних надбань людства (с.86 дис.); «педагогічна концепція едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти» – провідну ідею педагогічної науки, що реалізується через пріоритетний напрям модернізації освітнього процесу й спрямована на всебічний розквіт (освіченість, вихованість, розвиток) особистості майбутніх учителів в умовах масштабного процесу запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації; а також обґрунтовано змістове наповнення базових понять наукової розвідки (с. 91 дис.).

Безперечною цінністю роботи є розроблений Прокопенко А. О. уніфікований фрейм педагогічної концепції, який може бути підґрунтям при створенні будь-якої конкретно-наукової педагогічної концепції, що характеризується саморозвиваючою цілісністю й на основі якого розроблено фрейм педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (с. 164-172 дис.).

Позиціонована у дисертації дослідно-експериментальна робота за темою дослідження складалася з констатувального (с.271-303 дис.), формувального (с. 303-321) та контрольного (с.321-359 дис.) етапів педагогічного експерименту.

В цілому дисертаційна робота позиціонується чіткою авторською логікою викладення матеріалу, цілісністю, структурованістю й аналітичністю.

Ознайомлення зі змістом дисертації, основними публікаціями авторки і рефератом дозволяє констатувати, що мету дослідження досягнуто, завдання виконано. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані дисертанткою й характеризуються науковою новизною.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено: педагогічну концепцію едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що спрямована на інтегроване вирішення порушеної проблеми професійної підготовки фахівців через реалізацію чотирьох концептів її фрейму – настановчого, управлінського, системного та утилітарного; модель системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (методологічно-цільовий (соціальне замовлення, ціль, завдання, зміст, методологічні підходи, закономірності та принципи), організаційно-управлінський (напрями, етапи, адміністративні методи управління цим процесом), структурно-функціональний (суб'єкт, об'єкт, функції), професійно-зорієнтований (ціль професійної підготовки майбутніх учителів, загальні, фахові, предметні компетентності, методи, форми, засоби) та діагностико-результативний компоненти (критерії, показники та рівні едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, діагностичний інструментарій та очікуваний результат); критеріальний апарат наукової розвідки (критерії (когнітивний, виховний, праксеологічний, процесно-результативний), показники та рівні); визначено ключові поняття дослідження; виявлені сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти;

– *уточнено* зміст базових понять дослідження («концепція», «педагогічна концепція», «едукація», «курикулум», «діджиталізація», «діджиталізація освіти»); сутність діджиталізації освіти як масового процесу запровадження, інтеграції і використання цифрових технологій, оцифрованої інформації з метою формування сучасного освітнього інформаційного

середовища і розширення можливостей комунікації між суб'єктами освітньої діяльності; організаційно-педагогічні умови едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти;

– *удосконалено* теоретико-методологічний базис щодо розв'язання проблеми едукації й управління нею та діагностичний інструментарій (анкети, опитувальники, тести тощо) для визначення динаміки прояву досліджуваного феномену; зміст, форми, методи й засоби едукації майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в умовах діджиталізації освіти шляхом розробки відповідного електронного навчально-методичного комплексу;

– *подальшого розвитку* набули теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; загальні наукові уявлення щодо сутності едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти та методології наукового дослідження.

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання. Практична значущість дослідження полягає в тому, що експериментальна перевірка авторської педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти дозволяє її рекомендувати до впровадження в систему вищої педагогічної освіти України.

Представлені у дисертації матеріали знайшли відображення у одноосібній монографії «Теоретичні та методологічні засади едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти», навчально-методичному посібнику «Теорія та методика діджиталізації едукації майбутніх учителів», довіднику «Бечмаркінг діджитал ресурсів едукації суб'єктів освітнього процесу» та інших навчально-методичних матеріалах.

Заслуговує уваги розроблений та наповнений дисертанткою сайт для суб'єктів освітнього процесу «Виховний потенціал нації», де зібрано матеріали за національно-патріотичним, інтелектуально-духовним,

громадянсько-правовим, моральним, трудовим, естетичним, екологічним напрямками виховної роботи тощо.

Основні результати та висновки наукової розвідки можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників; проведення методичних семінарів, круглих столів із обговоренням проблемних питань управління діджиталізації освіти, модернізації вищої педагогічної освіти тощо.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено у 45 наукових працях, зокрема: монографія, навчально-методичний посібник, довідник, 18 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 5 статей у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus, 19 публікації у збірниках матеріалів конференцій.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату.

Дисертація та автореферат оформлені до вимог, що висуваються до такого роду наукових робіт. Зміст реферату ідентичний основним положенням дисертації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; представлено концепцію дослідження; розкрито теоретико-методологічні засади роботи; висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі «**Едукація майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти як предмет педагогічного дослідження**» з'ясовано проблеми едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (с. 50-66 дис.); на основі ґрунтовного аналізу науково-педагогічної, психологічної літератури визначено базові та ключові поняття дослідження (с. 67-91 дис.); схарактеризовано методологічні підходи дослідження, а саме: загальнонаукові – системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний та

конкретнонаукові – компетентнісний, фреймовий, діяльнісний, особистісно-зорієнтований (с. 98-117 дис.).

У другому розділі **«Теоретичні та методологічні основи педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** авторкою розкрито суть діджиталізації освіти в теорії та практиці професійної освіти, проаналізовано низку вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових документів, які є підґрунтям цифровізації освітнього простору. Дисертанткою представлено динаміку інтенсивної діджиталізації освіти на прикладі провідних онлан-платформ Дія.Цифрова освіта, Prometheus, «ВУМ онлайн», «Всеукраїнська школа онлайн» та інші.

Заслуговує на увагу розроблений Прокопенко А.О. фрейм педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, який побудований враховуючи сильну та слабку версію науки, а також визначення меж застосування даної концепції – окреслення кола її ефективного впровадження і розвитку, що сприятиме забезпеченню чіткості, конкретності та ясності розуміння її основних змістових положень.

Виявлено закономірності (закономірність обрання перспективних напрямів методології едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (с. 181-182 дис.), закономірність результату едукаційного генезису особистості майбутніх учителів (с. 182-183 дис.), закономірність прискореної інтеграції різних форм освіти в процесі едукації (с. 183-185 дис.), закономірність онтогенезу якісної своєрідності едукації (с. 185-186 дис.), закономірність стрімкого впровадження інноваційних технологій едукації в освітній процес (с. 186-187 дис.)) та визначено принципи (інтеграція конвергенції і дивергенції фахової діяльності, коеволюції, інтеграція особистих і професійних пріоритетів, занурення в інформаційно-просвітницьке середовище, продуктивності спільної професійної діяльності, фасилітації) едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (с. 189-193 дис.).

У третьому розділі **«Теоретичне обґрунтування моделі системи освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** дисертанткою обґрунтовано модель системи досліджуваного феномену та представлено фрейми субмоделей кожного із її компонентів, сформульовані організаційно-педагогічні умови освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Теоретичне обґрунтування змісту досліджуваної проблеми дозволило розробити модель системи освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, що містить п'ять взаємопов'язаних компонентів: методологічно-цільовий, організаційно-управлінський, структурно-функціональний, професійно-зорієнтований та діагностико-результативний компоненти (с. 208-211 дис.).

До фрейму субмоделі *мотиваційно-цільового* компоненту авторкою віднесено соціальне замовлення, ціль, завдання, зміст, закономірності та принципи (п. 3.2 дис.); до *організаційно-управлінського* – напрями, етапи, адміністративні методи управління цим процесом (п. 3.2 дис.); до *структурно-функціонального* – суб'єкт, об'єкт, функції (п. 3.3 дис.); до *професійно-зорієнтованого* – ціль професійної підготовки майбутніх учителів, загальні, фахові, предметні компетентності, методи, форми, засоби (п. 3.3 дис.); до *діагностико-результативного* – критерії, показники та рівні освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, діагностичний інструментарій та очікуваний результат – підвищення освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (п. 3.4 дис.).

У четвертому розділі **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічної концепції освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти»** позиціоновано організацію проведення педагогічного експерименту відповідно до концептів фрейму педагогічної концепції освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти – на констатувальному етапі педагогічного експерименту визначено сучасний стан освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; на

формульованому етапі – представлено реалізацію педагогічної концепції досліджуваного феномену; на контрольному етапі – здійснено верифікацію даної концепції та підтверджено її ефективність.

Експериментом було охоплено 2620 суб'єктів освітнього процесу, із них 120 науково-педагогічних та педагогічних працівників із закладів вищої освіти, що приймали участь у педагогічному експерименті. Кількість учасників експерименту (обсяг вибірки) забезпечила репрезентативність отриманих даних.

Як узагальнення проведеного дослідження дисертанткою визначено сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України в умовах діджиталізації освіти, які розкривають специфіку модернізаційних змін у освітньому процесі за сучасних умов.

Сформульовані висновки в кінці кожного розділу повно характеризують головне у їх змісті. Загальні висновки логічні й експериментально підтверджені та теоретично обґрунтовані, відповідають поставленим задачам та досить повно відображають досягнуті у дослідженні результати, а також указують на перспективність подальших наукових досліджень. Слід відзначити ґрунтовність, чіткість і змістовно-наукову наповненість узагальнюючих суджень та висновків, зроблених дослідником.

Уважаємо, що представлена дисертація є цілісною, завершеною, самостійною науковою роботою, яка важлива для розвитку педагогічної галузі.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Прокопенко А.О., у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, дає підстави стверджувати, що в них не має порушення академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація), оскільки перевірена за допомогою автоматизованої системи, яка підтвердила відсутність академічного плагіату. В разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел

інформації, в роботі завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо доцільним висловити певні побажання і зауваження:

1. Дисертанткою у підрозділ 1.2. досить ґрунтовно та виважено схарактеризовано понятійний апарат дослідження, однак, на наш погляд, варто посилити наукове розмежування понять «педагогічна концепція» і «педагогічна система».

2. У підрозділі 1.3. авторкою представлено чотирьохрівневу класифікацію методології дослідження та зазначено, що при розробці моделі системи едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти підґрунтям виступають конкретнонаукові підходи, однак у третьому розділі дисертантка зазначає, що кожна із субмоделей ґрунтується також на загальнонаукових підходах.

3. Спроба в одному дослідженні поєднати аспекти професійної підготовки та управління цим процесом зменшує глибину їх розгляду.

4. Вважаємо, що діяльність управлінського кластеру, який дійсно направлений на удосконалення та модернізацію освітнього процесу ґрунтуючись на співпраці зі стейкхолдерами необхідно було б описати більш детальніше.

5. Здобувачкою зазначено, що процесі проведення формувального етапу експерименту для підвищення рівня едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти було розроблено навчально-методичний посібнику «Теорія та методика діджиталізації едукації майбутніх учителів» вважаємо за доречне рекомендувати розробити аналогічний освітній компонент та впровадити його в освітню діяльність.

6. Дисертація дещо перевантажена таблицями та рисунками, доречно було б деякі із них висвітлити в Додатках.

Зазначені побажання й зауваження не знижують теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження, яке є цілісним, має наукову новизну та практичне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Прокопенко Альони Олександрівни є самостійною завершеною науковою працею, яка за змістом, рівнем новизни й практичним значенням одержаних результатів відповідає чинним вимогам до докторських дисертацій згідно пп.7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» № 1197 від 17.11.2021 р., а її авторка – Прокопенко Альона Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г.Короленка,
член-кореспондент НАПН України

Марина ГРИНЬОВА

